భారతదేశ చరిత్ర

సింధు నాగరికత

భారతదేశంలో సింధు నాగరికత అతి ప్రాచీనమైంది. ఇది తొలి కాంస్యయుగానికి చెందినది. క్రీ.పూ. 2500 - 1750 కాలంలో ఈ నాగరికత విలసిల్లింది. తొలిసారి 1921 - 22 నాటి తవ్వకాల ద్వారా ప్రపంచానికి పరిచయమైంది. మొహంజొదారో అనే మృతుల దిబ్బలో నేటికీ సజీవంగా నిలిచిన సంస్కృతి ఆధారాలు లభించాయి. ప్రస్తుత మన నాగరికతకు చెందిన అనేక అంశాలు సింధు ప్రజలు అందించినవే. తొలి పట్టణ సంస్కృతికి పునాదులు వేసిన సింధునాగరికత ప్రారంభం నుంచి పతనం వరకు పరీక్షల దృష్ట్యా ముఖ్యం.

పట్టణాలు - విశేషాలు

సింధు నాగరికతకు సంబంధించిన అవశేషాలు మొదటిసారిగా 1921లో బయల్పడ్డాయి. పురావస్తు శాఖ వాటిని పరిశీలించి 1922లో హరప్పా, మొహంజొదారోల వద్ద తవ్వకాలు జరపగా ఈ నాగరికత విశేషాలు బయటపడ్డాయి. నాటి పురావస్తు శాఖ డైరెక్టర్ జనరల్ సర్ జాన్ మార్షల్ కృషి వల్ల సింధు నాగరికత ప్రపంచానికి తెలిసింది. ఈ నాగరికతకు సంబంధించిన విశేషాలు మొదటిసారిగా హరప్పాలో కనుక్కోవడం వల్ల దీన్ని హరప్పా నాగరికతగా పేర్కొంటారు. నేటి పాకిస్థాన్‌లోని పంజాబ్ రాష్ట్రంలో ఉన్న మాంట్‌గోమరి జిల్లాలో గల హరప్పా నగరంలో దయారాం సహానీ నాయకత్వంలో 1922లో తవ్వకాలు చేపట్టారు. సింధు రాష్ట్రంలోని లార్ఖనా జిల్లాలో సింధునది ఒడ్డున గల మొహంజొదారోలో ఆర్.డి. బెనర్జీ, రాజస్థాన్‌లోని కాళీభంగన్‌లో ఎ. ఘోష్, గుజరాత్‌లోని లోథాల్‌లో ఎస్.ఆర్.రావు నాయకత్వంలో తవ్వకాలు జరిపారు. క్రమంగా ఉత్తర భారతదేశంలోని అనేక ప్రాంతాల్లో తవ్వకాలు చేపట్టి సింధు నాగరికత లక్షణాలను గుర్తించారు. గుజరాత్‌లోని లోథాల్‌తోపాటు చాన్హుదారో, ధోలవీర; బెలూచిస్థాన్‌లోని సుత్కార్ జెందార్, పంజాబ్‌లోని రూపార్, హరియాణాలోని బన్వాలీ లాంటి అనేక ప్రాంతాల్లో సింధు నాగరికత లక్షణాలను గుర్తించారు.

సరిహద్దులు

నిరంతరం జరుగుతున్న తవ్వకాల వల్ల సింధు నాగరికత విశాలమైన ప్రాంతాలకు విస్తరించింది. తూర్పున ఆలంఘీర్‌పూర్ (ఉత్తర్‌ప్రదేశ్), పశ్చిమాన సుత్కార్ జెందార్ (బెలూచిస్థాన్), ఉత్తరాన మాండు (జమ్ముకశ్మీర్), దక్షిణాన దయామాబాద్ (మహారాష్ట్ర)లను సింధు నాగరికత సరిహద్దులుగా గుర్తించారు.

పట్టణాలు - ప్రాధాన్యాలు

అనేక పట్టణాల్లో లభించిన అవశేషాలు, ఆనవాళ్ల ఆధారంగానే సింధు నాగరికత లక్షణాలను అంచనావేశారు. సింధు తవ్వకాల్లో బయటపడిన తొలి నగరం హరప్పా. ఇక్కడ ఆరు చిన్న ధాన్యాగారాలు, రాయితో చేసిన గడ్డం ఉన్న పురుషుడి బొమ్మ, కార్మికుల నివాసగృహాలు, ఎక్కాగా పిలిచే ఎడ్లబండి లాంటి అంశాలు బయల్పడ్డాయి. మృతుల దిబ్బగా పిలిచే మొహంజొదారోలో మహాస్నానవాటిక, అతిపెద్ద ధాన్యాగారం, కంచుతో చేసిన నాట్యగత్తె విగ్రహం, పెద్ద సమావేశ మందిరం లభించాయి. కాళీభంగన్ అంటే కాలిన నల్లని గాజులు అని అర్థం. ఇక్కడ నేలను నాగలితో దున్నిన ఆనవాళ్లు, కాలిన మసిగుడ్డ లభించాయి. గుజరాత్‌లోని చాన్హుదారోలో సిరాసీసాను గుర్తించారు. కోటలేని ఏకైక సింధు పట్టణం చాన్హుదారో (గమనిక: సింధు నాగరికత అన్ని పట్టణాల్లోనూ కోటలు నిర్మించారు). రంగపూర్, లోథాల్ పట్టణాల్లో వరి పంట ఆనవాళ్లు లభించాయి. లోథాల్, చాన్హుదారో పట్టణాల్లో పూసల పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందింది. గుర్రపు ఎముకల ఆనవాళ్లను సుర్కటోడా (గుజరాత్)లో గుర్తించారు. సింధు నాగరికతకు చెందిన ఎక్కువ పట్టణాలు, స్థావరాలు గుజరాత్‌లోనే బయల్పడ్డాయి.

విశిష్ట లక్షణాలు

సింధు నాగరికత విశిష్ట లక్షణం నగర నిర్మాణం. కాబట్టి ఇది పట్టణ నాగరికతగా పేరొందింది. సింధు ప్రజలు తమ పట్టణాలు, ఇళ్లను దీర్ఘచతురస్రాకారం (గ్రిడ్ పద్ధతి)లో కాల్చిన ఇటుకలతో నిర్మించారు. ప్రపంచంలో తొలిసారిగా కాల్చిన ఇటుకలను ఉపయోగించినవారు సింధు ప్రజలే. నాటి సమకాలీన నాగరికతలైన మెసపటోమియా, ఈజిప్టు నాగరికతల్లో ఇలాంటి ప్రత్యేకత కనిపించలేదు. సింధు ప్రజలు తమ ఇళ్లను అన్ని సౌకర్యాలతో నిర్మించుకున్నారు. ప్రతి ఇల్లు రెండు మూడు అంతస్థులతో బావి, స్నానపుగదులు, మురుగునీటి పారుదల వసతులను కలిగి ఉండేది. ప్రధాన వీధులు ఉత్తర, దక్షిణ దిక్కుల్లో; ఉప వీధులు తూర్పు, పడమర దిక్కుల్లో నిర్మించారు. పట్టణాల్లో తూర్పున ఎత్తయిన ప్రాంతాల్లో కోటలు, దుర్గాలు; పల్లపు ప్రాంతాల్లో సామాన్యుల ఇళ్లను నిర్మించారు. నాటి నాగరికతలో అత్యంత సాంకేతిక పరమైన అంశం మురుగునీటి పారుదల వ్యవస్థ (డ్రైనేజి సిస్టం). ఇళ్లలో వినియోగించిన నీటిని రహదారి పక్కన మురుగుకాలువల్లోకి చేరేలా ఏర్పాట్లు చేశారు. స్నానపుగదులు, బావి చుట్టూ ఉండే కాలువల

R-19-5-19

నిర్మాణానికి 'L' ఆకారంలో ఉండే ఇటుకలు ఉపయోగించారు. ఎక్కువ అంతస్థులున్న గృహాల్లో పొడవైన నిలువు మురుగునీటి గొట్టాలను ఏర్పాటుచేశారు. మొహంజొదారోలో బయల్పడిన అతి పెద్ద స్నానవాటిక వీరి ఇంజినీరింగ్ నైపుణ్యానికి గొప్ప నిదర్శనం. 11.8 మీ. × 7 మీ. కొలతలతో ఉండే ఈ స్నానవాటికలో మెట్ల వరుసలను ఉత్తర దక్షిణ దిక్కుల్లో నిర్మించారు. దీనిలో వేడినీటి సౌకర్యం ఉండేది. వాడిన నీటిని తొలగించే ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు కూడా చేశారు. లోతట్టు పట్టణాన్ని, రాజప్రాసాదాన్ని చుట్టుకుని పెద్దగోడ ఉన్న ఆనవాళ్లు కాళీభంగన్‌లో లభించాయి. సింధు ప్రజల ప్రధాన ఓడరేవుగా పేరొందిన లోథాల్ (గుజరాత్)లో విశాలమైన నౌకా నిర్మాణ కేంద్రం బయల్పడింది. ఈ ఓడరేవులో చక్రాల సాయంతో కదిలే తలుపులను ఏర్పాటుచేశారు. సింధు నాగరికతలోని గృహాల వాకిళ్లు ప్రధాన రహదారి (ప్రధాన వీధి) వైపు కాకుండా ఉపవీధివైపు, కోటల ముఖద్వారం పశ్చిమ దిక్కు వైపునకు ఉండేవి.

రాజకీయ, సాంఘిక, మత పరిస్థితులు

పాలకులు లేరు

సింధు నాగరికత కాలం నాటి రాజకీయ పరిస్థితులు, పాలన గురించి సరైన ఆధారాలు లభించలేదు. కోటలు, దుర్గాలు బయల్పడి నప్పటికీ అవి ఎవరి అధీనంలో ఉండేవనే విషయం తెలియలేదు. మతాధిపతి (పూజారి) లేదా గృహాధిపతి రాజకీయ అధికారాలను కలిగి ఉండేవారని, వివిధ ప్రాంతాలకు వేర్వేరు వ్యక్తులను అధికారులుగా నియమించేవారని చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు. హరప్పా సమాజంలో పాలకులు లేరని అందరూ సమాన హోదా అనుభవించేవారని ఆధునిక చరిత్రకారులు తెలియజేశారు.

కుటుంబానికి తల్లి అధిపతి

సింధు నాగరికత సాంఘిక పరిస్థితులను పరిశీలిస్తే మాతృస్వామిక కుటుంబ వ్యవస్థ అమల్లో ఉండేది. కుటుంబానికి తల్లి అధి పతి. సింధు ప్రజల్లో ప్రధానంగా ప్రొటో ఆస్ట్రలాయిడ్స్, మెడిటరేనియన్స్, మంగోలాయిడ్స్, ఆల్పైన్స్ అనే నాలుగు జాతులు ఉండేవి. సింధు ప్రజల సాంఘిక, మత, సాంస్కృతిక పరిస్థితులు ద్రవిడులను పోలి ఉండటం వల్ల వారిని సింధు నాగరికత నిర్మాతలుగా పేర్కొన్నారు. నాటి సమాజంలో పూజారి వర్గం, వృత్తి పనివారు, వ్యవసాయదారులు లాంటి అనేక వర్గాలు, వృత్తులు ఉన్నాయి. సాంఘిక దురాచారాలకు సంబంధించిన ఆధారాలు లభించలేదు. కుండల తయారీ, టెర్రాకోట బొమ్మలు నిర్మాణం, ముద్రికలు, తాయెత్తుల తయారీ లాంటివి వారి వృత్తి నైపుణ్యానికి నిదర్శనం. సింధు ప్రజలు పాత్రలపై (కుండలపై) వృత్తాలు, చెట్ల బొమ్మలను అధికంగా ముద్రించేవారు. కుండలు ఎక్కువగా ఎరుపు రంగులో ఉండేవి. బంకమన్ను, స్టియటైట్ రాయి, దంతంతో చేసిన ముద్రికలు; టెర్రాకోట బొమ్మల్లో అధికంగా స్త్రీల బొమ్మలు, మూపురం గల ఎద్దు బొమ్మలు లభించాయి. ఆ కాలంలో స్త్రీలు లిప్‌స్టిక్ కూడా వాడినట్లు ఆర్.సి. మజుందార్ లాంటి చరిత్రకారులు పేర్కొన్నారు.

ప్రకృతి శక్తులు ప్రధానం

సింధు ప్రజలు అవలంబించిన మత విధానాల్లో అమ్మతల్లిని ప్రధాన దైవంగా; పశుపతిని పురుష దైవంగా భావించేవారు. ప్రకృతి శక్తులను పూజించేవారు. స్త్రీ దేవతలకు అధిక ప్రాధాన్యం ఉండేది. మూపురం ఉన్న ఎద్దు (జంతువు), పావురం (పక్షి), రావిచెట్టును పూజించేవారు. ఏనుగు, ఖడ్గమృగం, పులి, దున్నపోతు, జింక లాంటి జంతువులు చుట్టూ ఉన్న పశుపతి ముద్రిక లభించింది. నాటి పశుపతియే నేటి శివుడు అని సర్ జాన్ మార్షల్ పేర్కొన్నాడు. ప్రజలు యోని, లింగ పూజ చేసేవారని తెలిపాడు. అగ్నిని పూజించిన ఆనవాళ్లు కాళీభంగన్, లోథాల్‌లో లభించాయి. సింధు ప్రజలు చనిపోయిన వారిని ఖననం (పూడ్చిపెట్టడం), దహనం చేసేవారు. వారు ఆచరించిన మత విశ్వాసాలనే నేటికీ మనం అనుసరిస్తున్నాం. మృతదేహాల తల ఉత్తరం వైపునకు, కాళ్లు దక్షిణం వైపునకు ఉంచి పూడ్చిపెట్టేవారు. మృతదేహాలతోపాటు గాజులు, పూసలు, రాగి అద్దాలు ఉంచేవారు. దీన్ని బట్టి వారికి మరణానంతర జీవితంపై విశ్వాసం ఉందని తెలుస్తోంది.

మాదిరి ప్రశ్నలు

1. హరప్పా, మొహంజొదారోలు ప్రస్తుతం ఏ దేశంలో ఉన్నాయి?

1) భారతదేశం 2) పాకిస్థాన్ 3) అఫ్గానిస్థాన్ 4) బెలూచిస్థాన్

2. 1922లో మొహంజొదారో వద్ద తవ్వకాలను ఎవరి నాయకత్వంలో చేపట్టారు?

1) సర్‌జాన్ మార్షల్ 2) దయారాం సహాని 3) ఎ. ఘోష్ 4) ఆర్.డి. బెనర్జీ

3. మొహంజొదారో అంటే?

1) కాలిన గాజులు 2) సారవంతమైన నేల 3) భూమిపై స్వర్గం 4) మృతుల దిబ్బ

4. రాయితో చేసిన గడ్డం ఉన్న పురుషుడి బొమ్మ లభించిన ప్రాంతం

1) హరప్పా 2) మొహంజొదారో 3) కాళీభంగన్ 4) సుర్కటోడా

5. సింధు ప్రజల ప్రధాన దైవం

1) పశుపతి 2) అమ్మతల్లి 3) అగ్ని 4) ఇంద్రుడు

6. సింధు ప్రజల లిపి?

1) సర్పలేఖనం 2) ఖరోష్ఠి 3) బ్రాహ్మీ 4) పిక్టోగ్రాఫిక్

సమాధానాలు: 1-2; 2-4; 3-4; 4-1; 5-2; 6-4.

రచయిత: బొత్స నాగరాజు

www.eenadupratibha.net
www.eenadupratibha.net